

Müasir türk dillərində zərf

*Elşad Abışov*¹

XÜLASƏ

Məqalədə Azərbaycan dili və bütövlükdə türk dillərinin qrammatik sistemində əsas nitq hissələrindən biri kimi sabitləşmiş zərf haqqında sistemli məlumat verilir. Tədqiqatdan məlum olur ki, zərf qrupu türkoloji dilçilikdə kifayət qədər araşdırma obyektinə çevrilsə də, başqa nitq hissələrinə mənsub leksik vahidlərdən obrazlı şəkildə desək, tam təmizlənməmişdir. Bunun başlıca səbəbi, ilk növbədə, zərfin sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsi zamanı nitq hissələrinin təsnifində istifadə edilən prinsiplərin düzgün seçilməməsidir. Belə ki, digər əsas nitq hissələrinin bölgüsündə leksik-semantik və morfoloji prinsiplər əsas götürüldüyü halda, zərfin təsnifatında meyar olaraq köməkçi funksiya daşıyan sintaktik prinsipdən istifadə edilmişdir. Qeyri-adekvat yanaşma zərflə yanaşı, onun lüğəvi mənə növlərinin də şərhində fikir müxtəlifliyinə səbəb olmuşdur. Nəticədə, bəzi tədqiqat əsərlərində zərfin beş, bəzilərində isə dörd mənə növü qeyd edilir. Hətta türk dillərində zərfin mənə növlərinin sayının bəzən yeddiyə çatdığı bildirilir. Araşdırma prosesində bu sahədə müşahidə olunan ziddiyyətlərin və fikir dolaşlıqlığının aradan qaldırılmasına nail olmaq üçün türk dillərinin qrammatik quruluşunun təbiətinə uyğun olaraq zərfin təsnifatında digər əsas nitq hissələrində olduğu kimi, leksik-semantik və morfoloji prinsiplərin tətbiqinin zəruri olduğu diqqətə çatdırılır. Məqalədə həmçinin göstərilən prinsipin tətbiqi əsasında zərfin lüğəvi mənə növlərinin məzmununa da aydınlıq gətirilir. Tədqiqat prosesində qeyd olunan faktlar əsasında zərf qrupuna daxil olan sözlər əvvəlki təsnifatlardan fərqli olaraq tərz, zaman, yer və dərəcə növləri üzrə qruplaşdırılır.

AÇAR SÖZLƏR

zaman, zərf, adverbiallaşma, substantivləşmə, atributivləşmə

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

Göndərilib: 01.06.2025

Qəbul edilib: 11.08.2025

---

¹ Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Azərbaycan.
<https://orcid.org/0000-0002-5048-1872> | elsad_abisov@mail.ru

Adverb in Modern Turkic Languages

*Elshad Abishov*¹

ABSTRACT

The article provides systematic information about the adverb, which has become one of the main parts of speech in the grammatical system of the Azerbaijani language and the Turkic languages as a whole. The study shows that although the adverb group has become a sufficient object of research in Turkological linguistics, it has not been completely cleared of lexical units belonging to other parts of speech, figuratively speaking. The main reason for this is, first of all, the incorrect selection of the principles used in the classification of parts of speech when determining the boundaries of the adverb. Thus, while lexical-semantic and morphological principles were taken as the basis for the division of other main parts of speech, the syntactic principle, which has an auxiliary function, was used as a criterion in the classification of the adverb. An inadequate approach has led to a diversity of opinions in the interpretation of the types of lexical meaning of the adverb as well as its lexical meaning. As a result, some research works mention five types of adverbs, and some - four. It is even stated that the number of types of adverbs in Turkic languages sometimes reaches seven. In order to eliminate the contradictions and confusion observed in this area during the research process, it is brought to the attention that in accordance with the nature of the grammatical structure of the Turkic languages, it is necessary to apply lexical-semantic and morphological principles in the classification of adverbs, as in other main parts of speech. The article also clarifies the content of the lexical meaning types of adverbs based on the application of the indicated principle. Based on the facts noted during the research process, the words included in the adverb group are grouped according to style, time, place and degree types, unlike previous classifications.

KEYWORDS

time, adverb, adverbialization, substantivization, attribution

ARTICLE HISTORY

Received: 01.06.2025

Accepted: 11.08.2025

---

¹ Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor, Azerbaijan State Pedagogical University. Azerbaijan.
<https://orcid.org/0000-0002-5048-1872> | elsad_abisov@mail.ru

Giriş

Zərf leksik-qrammatik səciyyəsinə görə dilçilikdə ən çox mübahisə predmetinə çevrilən söz qrupudur. Bunun başlıca səbəbi zərfin çoxşaxəli olması (hərəkəti tərz, zaman, məkan, kəmiyyət baxımından izah etməsi) və semantik cəhətdən ona yaxın olan digər nitq hissələrinin zərf hesab edilməsidir.

İstər Azərbaycan dili, istərsə də digər türk dillərində qrammatik məzmunu və əhatə dairəsinə görə hələ də mübahisə predmeti olan zərfin fərqli prinsiplər əsasında yenidən araşdırma obyektinə çevrilməsi mövzunun aktuallığını şərtləndirən amillərdəndir.

Araşdırma prosesinin əsas məqsədi zərflə oxşarlıq təşkil edən söz qrupları ilə zərflə fərqləndirən qanunauyğunluqları müəyyənləşdirməkdir.

Zərfin başqa söz qrupları ilə eyniləşdirilməsi və ya qarışdırılması bu kateqoriyadan olan söz qrupunun dilin inkişafının nisbətən sonrakı mərhələlərində tədricən formalaşması ilə bağlıdır. “İnsanlar əşya, əşyanın əlaməti, hərəkəti haqqında anlayışları dərk etdikdən çox sonra hərəkətin əlamətini dərk etməyə başlamışlar. Bu halda dildə əvvəldən yaranaraq başqa nitq hissələrinin tərkibinə daxil olan sözlər hərəkətin əlamətini bildirmək məqsədilə də istifadə edilmişdir. Bu prosesdə həmin sözlər bəzən qrammatik cəhətdən yeni forma almış, bəziləri heç bir forma dəyişikliyinə uğramadan yeni rolda çıxış etmişdir. Nəticədə, həmin sözlərin bir qismi zərfləşmiş, bir qismi isə əslindən ayrılmadan həm də nitqdə zərfin rolunu oynamışdır” (Seyidov, 2000, s. 364).

Metodlar

Araşdırma prosesində təsviri və müqayisəli metodlardan istifadə edilir. Son araşdırmalarda zərf onunla oxşarlıq təşkil edən sözlərdən müəyyən qədər təməzlənsə də, hələ saflaşma prosesi tam başa çatmamışdır. Bunu əsas götürən bəzi tədqiqatçılar dilçilikdə, ümumiyyətlə, zərf adlı bir nitq hissəsinin olmadığını iddia edirlər (Zeynalov, 2008, s. 165). Bu tip əsassız mülahizələr zərfin qrammatik sistemdəki yeri və rolunun məntiqi cəhətdən düzgün dəyərləndirilməməsindən irəli gəlir. Belə ki, hər bir nitq hissəsinin dildə varlığını şərtləndirən qrammatik xüsusiyyətlərdən əlavə, mühüm fəlsəfi amillər də mövcuddur. Məsələn, əşyalar ələmi öz əksini isimlərdə, əlamət və keyfiyyət bildirənlər sifətlərdə, iş, hal, hərəkət bildirənlər feillərdə, əlaqələr bağlayıcılarda, münasibət və şərait bildirənlər isə zərflərdə tapır. Odur ki zərfin inkar edilməsi dolayısı ilə münasibət və şərait bildirən söz qrupunun qrammatik sistemdən kənar qalması anlamına gəlir.

Nəticələr

Tədqiqat zamanı zərfin digər nitq hissələrindən fərqləndirilməsi prosesində ənənəvi dilçilikdə yalnız sintaktik prinsip əsas götürülürdüsə, burada başlıca meyar olaraq leksik-

semantik və morfoloji prinsipə istinad olunmaqla zərfin spesifikasiyasına aydınlıq gətirilir, zərfin lüğəvi məna növləri haqqında sistemli məlumat verilir.

Müzakirə

Zərfi mübahisəli söz qrupu olaraq şərtləndirən əsas amillərdən biri də digər nitq hissələri ilə müqayisədə onun müəyyənləşdirilməsinə fərqli meyarın tətbiq edilməsidir. İsim, sifət, say, əvəzlik və feillər nitq hissələri üzrə leksik, morfoloji və yeri gəldikcə, sintaktik prinsipin köməyi ilə qruplaşdırıldıqları halda, zərfin təsnifatında yalnız köməkçi funksiya daşıyan sintaktik prinsipdən istifadə olunur. Ona görə də illərdir ki, *yaxşı*, *pis*, *gözəl* sifətləri və *az*, *çox*, *xeyli* sayları əşya məzmunu bildirən sözə – ismə (və ya isimləşmiş digər nitq hissələrinə) aid olduqda sifət, say hərəkət məzmunlu sözə – feilə aid olduqda zərf adlandırılır.

Zərflərin müəyyənləşdirilməsində sintaktik prinsipi özündə ehtiva edən həmin ənənə dilimizə rus dilçiliyinin təsiri ilə daxil olmuşdur. Yəni rus dilində də hərəkətə aid olan sözlərin əksəriyyəti zərf adlandırılır. Lakin türk dillərindən (eləcə də Azərbaycan dilindən) fərqli olaraq, rus dilində başqa nitq hissələri, o cümlədən zərflərin əksəriyyəti hərəkətlə əlaqələnkən bir çox hallarda öz formasını dəyişərək zərfə çevrilir. Məsələn: “хороший студент”, “хорошо учиться”. Burada “хороший” sifəti hərəkətlə bağlıqda öz formasını dəyişərək “хорошо” şəklində zərfin morfoloji xüsusiyyətini kəsb etmiş və zərfə daxil olmuşdur (Cəfərov, 2016, s. 14).

N. K. Dimitriyev rus dilində “хороший” sözünün həm də “хорошо” şəklində işlənməsini zərfin morfoloji anlayış olması ilə əlaqələndirir (Dimitriyev, 1945). Bu qayda ilə Azərbaycan dilinin materiallarına yanaşmaq olmaz. “Yaxşı” sözü hər bir halda, o cümlədən hərəkətə aid olduqda belə, öz formasını dəyişmir. Məhz buna görə də hər bir dildə sözün bir nitq hissəsindən başqasına çevrilməsi prosesində o dilin morfoloji quruluşu nəzərdən qaçırılmamalıdır (Cəfərov, 2016, s. 14). Əks təqdirdə, doğru elmi nəticənin əldə edilməsi mümkün deyil.

Deməli, başqa nitq hissələrində olduğu kimi, zərfin sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsində də hər hansı əcnəbi dilin deyil, Azərbaycan dilinin milli orijinallığını əks etdirən qrammatik quruluşun xüsusiyyətləri əsas götürülməlidir. Həmin xüsusiyyətlər Azərbaycan və bütövlükdə türk dillərində sözlərin nitq hissələri üzrə qruplaşdırılmasında semantik və morfoloji prinsipləri diqtə edir. N. K. Dimitriyev buna uyğun olaraq başqırd dilində, F. Zeynalov isə bütün türk dillərində nitq hissələrinin, o cümlədən zərfin müəyyənləşdirilməsində sözlərin semantikasının həlledici olduğunu diqqətə çatdırırlar (Zeynalov, 2008, s. 166).

Professor Q. Ş. Kazımov zərfin fərqləndirilməsində qeyd etdiyimiz alimlərlə (N. K. Dimitriyev, F. Zeynalov), demək olar ki, eyni mövqedən çıxış edərək yazır ki, sifətlə həqiqi zərfi fərqləndirməyin bir mühüm meyarı mövcuddur: həqiqi sifətlər tələffüz zamanı özündən sonra isim (məsələn: gözəl adam, ağıllı uşaq, böyük yazıçı, uca çinar), həqiqi zərflər isə feil

(məsələn, cəld tərpnmək, yavaş yerimək, asta addımlamaq, sakit danışmaq, dinc oturmaq, sürətlə qaçmaq) tələb edirlər (Kazımov, 2010, s. 117).

Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə dilçi-alim Ə. Dəmirçizadə zərfin mahiyyətə aydınlaşdırılmasında semantik prinsipi tətbiq etməklə zərflə eyniləşdirilən sifətlərin qrammatik semantikasına aydınlıq gətirir. “Yaxşı tələbə yaxşı oxuyur” cümləsindəki “yaxşı” sözünün müxtəlif vəzifələrdə işlədiyini nəzərə alaraq, isimdən ibarət olan mübtədanı müəyyənləşdirən “yaxşı” sözünü sifət, feildən ibarət olan xəbəri müəyyənləşdirən “yaxşı” sözünü isə zərf sayırlar. Lakin bu, tamamilə yanlışdır. Cümlə üzvü ilə nitq hissəsinin qarışdırılmasından başqa bir şey deyildir (Dəmirçizadə, 1962, s. 218).

Məlum olduğu kimi, sifətlərlə yanaşı, isimlər də cümlədə müxtəlif vəzifələrdə işləyə bilər. Məsələn: “Döymə taxta qapımı, döyərəm dəmir qapını” və ya “Oğlan gülümsəyərek qızıl dişlərini göstərdi” cümlələrindəki taxta, dəmir və qızıl vahidləri əşya məzmunlu sözlərin – isimlərin (qapı, diş) əlamətini bildirsələr də, isim olaraq qalırlar. Sadəcə verilmiş cümlələrdə təyinedici funksiyada işlədikləri üçün atributivlik qazanmışlar. Burada onların atributiv isim olmaları (hətta sifətin suallarına cavab versələr belə) heç kəsdə şübhə doğurmur, çünki atributivləşmə və substantivləşmə məsələləri dilçilikdə kifayət qədər aydınlaşdırıldığı üçün asan qavranılır.

Nitq hissələri mətn şəraitində işlənmə yerindən asılı olaraq atributiv və substantiv məzmun kəsb etməklə yanaşı, həm də adverbiallaşa bilirlər. Yəni öz əlamət və xüsusiyyətlərini saxlamaqla yerindən asılı olaraq müvəqqəti zərfləşə bilirlər. Substantivləşmə və atributivləşmə prosesində istənilən nitq hissəsi öz mahiyyətindən uzaqlaşmadığı kimi, adverbiallaşarkən də obrazlı şəkildə desək, öz kimliyini dəyişmiş; düşdüyü mühitdən asılı olaraq müvəqqəti zərf funksiyasını icra edir. Bu isə nəticədə, hər hansı nitq hissəsinin zərfə çevrilməsi anlamına gəlir.

Göstərilən faktlar birmənalı olaraq təsdiq edir ki, bəzi dərslik və dərs vəsaitlərində “*Az danış, bu gün çox işləmişəm*”, “*Məhsuldarlıq birə-beş artıb*”, “*İclasda gözəl danışdın*”, “*Yaxşı tələbə yaxşı oxuyur*” cümlələrində zərfə daxil edilən *gözəl, yaxşı, az, çox, birə-beş* sözləri, əslində, zərf yox, adverbial sifət və saylardır. Onların aid olduqları isimlər (birə-beşdə numerativ söz) şifahi nitq prosesində fikrin daha lakonik ifadə edilməsi məqsədilə zamanla ixtisar edilmiş (yəni gözəl danışdın yox – gözəl söz danışdın, yaxşı oxuyur yox – yaxşı dərs oxuyur və s.) və dildə bu şəkildə sabitləşmişdir.

Ümumiyyətlə, unudulmamalıdır ki, sözlərin mətn şəraitində düşdüyü mühitdən asılı olaraq müxtəlif funksiyaların (substantivləşmə, adverbiallaşma, atributivləşmə və s.) yerinə yetirməsi onların mahiyyətinin dəyişməsi, başqa nitq hissəsinə çevrilməsi demək deyildir. C. Cəfərovun təbirincə desək, bir söz (əgər omonim deyilsə) bərabərdir bir nitq hissəsi (Cəfərov, 2016, s. 16). Zərflə bağlı mübahisəli fikirlər yalnız mənşəyinə görə başqa nitq hissələrinə mənsub sözlərin süni surətdə zərfə daxil edilməsi ilə məhdudlaşmır. Oxşar yanaşma zərfin leksik-qrammatik mənə növlərinə münasibətdə də özünü göstərir.

Tədqiqat əsərlərinin bəzilərində zərfin məna növlərinin tərz-i-hərəkət, zaman, yer, miqdar, səbəb və məqsəd zərflərindən (Cəfərov, Abdullayev, 2004, s. 120; Xəlilov, 2016, s. 289), müəyyən bir qrupunda isə tərz, zaman, yer və miqdar zərflərindən ibarət olduğu diqqətə çatdırılır (Kazımov, 2010, s. 316).

Sonuncu bölgü Azərbaycan dilçiliyində istər elmi, istərsə də məntiqi cəhətdən daha təkmil variant olaraq qəbul edilir.

Məlumat üçün qeyd edək ki, İ. Kazımov Azərbaycan dili ilə müqayisədə digər türk dillərində zərfin məna növlərinin yeni bölgüsünü təqdim etmişdir: təyin zərfləri, zaman zərfləri, yer zərfləri, tərz zərfləri, miqdar zərfləri, ölçü və dərəcə zərfləri, sual zərfləri, məqsəd-dərəcə zərfləri (Kazımov, 2019, s. 214).

İ. Kazımovdan fərqli olaraq, F. Zeynalov və R. Rüstəmov türk dillərində Azərbaycan dilində olduğu kimi, zərfin məna növlərinin tərz, zaman, yer, miqdar zərflərini əhatə etdiyini göstərirlər (Zeynalov, 2008, s. 168; Rüstəmov, 2013, s. 155).

Zərfin məna növləri dilçilikdə kifayət qədər araşdırılsa da, burada müəyyən dəqiqləşmələrin aparılmasına ehtiyac vardır.

Tərz anlayışı hərəkətin icra tərzini, məkan və zaman isə hərəkətin icra olunduğu yeri və zamanı bildirməyə xidmət etdikləri üçün tərz, zaman və yer zərflərinin zərfin məna növləri qismində çıxış etmələri bir növ təbii qanunauyğunluqlardır. Lakin eyni fikri miqdar, səbəb və məqsəd zərfləri haqqında söyləmək absurddur. Ona görə ki miqdar anlayışı tarixən iqtisadi tələbat və zərurət əsasında hərəkətin deyil, əşyanın kəmiyyətini, çəkisini, ölçü və miqdarını göstərmək məqsədilə formalaşmışdır.

Görünür, Y. Seyidov bunu əsas götürərək, Azərbaycan dilində miqdar zərfinin olmadığını və ya yox dərəcəsində olduğunu qeyd edir. O, müxtəlif dövrlərdə nəşr olunmuş monoqrafiya və dərsliklərdə yanlışlıqla miqdar zərfləri qrupuna daxil edilən *az, çox, xeyli, həddindən artıq, az-çox, bir-iki dəfə, bir qədər, kifayət qədər, azdan-çoxdan, bir dəfə, az-az, üç-üç, lazımınca, qədərincə, təqribi, nisbətən, təxminən, tamamilə, bütünlüklə, dəfələrlə, doyunca, ölüncə, olduqca* sözlərinin, əslində, zərf olmadığını faktlarla əsaslandırır. Həmin sözlərdən *az, çox, xeyli sayda, təxminən, təqribən, nisbətən* modal sözə, *doyunca, ölüncə, olduqca, dedikcə* feili bağlamaya aid edilir (Seyidov, 2000, s. 369–370). Nümunələrdəki *həddən artıq, bir-iki dəfə, bir qədər, kifayət qədər, azdan-çoxdan* ifadələri leksik vahidlərdən ibarət birləşmələr, *az-az, üç-üç*, eyni sözün nitqdə təkrar işlənməsi, *lazımınca, qədərincə, lazımi qədər* sözlərinin mənsubiyyət şəkilçisi və ədat qəbul etmiş formaları, *tamamilə, bütünlüklə, dəfələrlə* ayrı-ayrı nitq hissələrinə daxil olan sözlərin “ilə” qoşması ilə işlənməsi şəklində izah olunur (Seyidov, 2010, s. 370).

Bundan əlavə, kəmiyyət anlayışı leksik-semantik səciyyəsinə və qrammatik mənasına görə hərəkətdən uzaq olan miqdar, say, ədəd, sözləri ilə uyğunluq təşkil edir. Gətirilən faktlar özlüyündə miqdar və kəmiyyət anlayışının saya aid xüsusi qrammatik kateqoriya olduğunu təsdiqləyir. Miqdar zərfləri isə dildə ayrıca bir kateqoriya kimi formalaşmamışdır. Miqdar

sayları şifahi və yazılı nitq prosesində hərəkətlə əlaqələndikdə onun miqdarını deyil, dərəcəsini ifadə edir. Sayın feillə əlaqələndiyi istənilən cümlədə bunu aydın müşahidə etmək mümkündür. Məsələn; *O, hamıdan çox çalışır; Düşmən xeyli irəlilədi; Çox bilirsən, az danış* və s. Nümunələrdəki *çalışır, irəlilədi, bilirsən, danış* feillərinə aid verilmiş *çox, xeyli, az* sözlərinin hərəkətin dərəcəsini bildirməsi göz önündədir. Burada miqdardan danışmaq absurddur.

Verilmiş misallar və dil materialları üzərində aparılan təhlillərdən aydın olur ki, miqdarla müqayisədə dərəcə daha geniş anlayış olub, əhatə dairəsinə görə həm əşya, həm də hərəkət məzmunlu söz qruplarına aid ola bilər. Hərəkətlə əlaqəlilik, yəni dərəcənin hərəkətə (və ya əksinə) münasibəti zərfin qrammatik funksiyasından doğan təbii bağlılıqdır. Bu bağlılığın dilçilikdə dəqiq ifadəsini təmin etmək üçün miqdar zərflərinin dərəcə zərfləri adı altında təqdim edilməsi elmi və məntiqi baxımdan daha doğru yanaşma hesab edilə bilər.

Həqiqi dərəcə zərflərinə dildə sayca azlıq təşkil edən *tamam, tamamilə, bütünlüklə, lazımcı, qədərincə, yetərincə, bolluca* sözlərini misal göstərmək olar.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Y. Seyidov ənənəvi dilçilikdə miqdar zərfləri sırasında öyrənilən bu sözlərdən *lazımcı, qədərincə* leksik vahidlərini mənsubiyyət şəkilsini və ədat qəbul etmiş söz-formalar, *tamamilə, bütünlüklə, dəfələrlə* sözlərini isə ayrı-ayrı nitq hissələrinə daxil olan sözlərin *ilə* qoşması ilə işlənməsi adlandırır (Seyidov, 2000, s. 370).

Doğrudur, nümunələrdə dərəcə zərflərini formalaşdıran $-ca^2$ (lazımcı, qədərincə) zamanla ədatlardan, $-in^4$ mənsubiyyət şəkilsindən, *ilə*, $-la^2$ (tamamilə, bütünlüklə) qoşmadan təcrid olunmuşdur. Lakin həmin hissəciklər uzunmüddətli inkişaf prosesində ilkin semantikasından uzaqlaşaraq sinxron planda yeni mənalı sözlərin yaranmasına xidmət edən leksik şəkilsilərə çevrilmişdir. Onların iştirakı ilə düzələn sözlərin izahlı lüğətlərdə müstəqil mənalı leksik vahidlər sırasında verilməsi faktı da bunu təsdiq edir.

Bəzi vəsaitlərdə zərfin məna növləri arasında səbəb və məqsəd zərflərinin adı da çəkilir (Xəlilov, 2016, s. 340; Cəfərov, 2016, s. 176). Məlumatda məqsəd zərfinə münasibət bildirilmir, yalnız səbəb zərfinin məzmununa aydınlıq gətirilir. Zərfin bu növünə nümunə olaraq *sevincdən, qorxudan* və s. vahidləri misal göstərilir.

Sözlərin tərkibinə görə təhlili göstərir ki, *sevinc və qorxu* sifətlərinə qoşulan $-dan^2$ köməkçi morfemi leksik şəkilsini deyil, ismin çıxışlıq hal şəkilsidir. Çünki qrammatik quruluşun tələbinə əsasən, sözə leksik şəkilsindən əvvəl qrammatik şəkilsilərin artırılması ($-dakı$ istisna olmaqla) mümkün olmadığı halda, verilmiş sözlərdə komponentlər arasına kəmiyyət və mənsubiyyət şəkilsilərini asanlıqla daxil etmək mümkündür. Məsələn: 1. Biz qorxumuzdan filmə baxa bilmədik və ya onlar qorxularından filmə baxa bilmədilər. 2. Mənim sevincdən gözlərim yaşardı və ya uşağın sevincdən gözləri yaşardı və s. Deməli, səbəb və məqsəd zərfləri dildə hələ zərfin məna növü olaraq təşəkkül tapmayıblar.

Nəticə

Beləliklə, zərflə bağlı bütün xüsusiyyətləri nəzərdən keçirdikdən sonra onun dildə dörd növünün sabitləşdiyini qeyd etmək olar: tərz zərfləri, zaman zərfləri, yer zərfləri və dərəcə zərfləri.

Ədəbiyyat

1. Cəfərov, C. (2016). *Müasir Azərbaycan dili* (leksikologiya, morfolojiya, sintaksis məsələləri). “Orxan” nəşriyyatı.
2. Cəfərov, C., Abdullayev, N. (2004). *Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası*.
3. Dəmirçizadə, Ə. (1962). *Azərbaycan dilinin üslubiyyatı*. “Azərbaycan Dövlət Tədris Pedaqoji” nəşriyyatı.
4. Xəlilov, B. (2016). *Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası*. II hissə.
5. Kazımov, Q. Ş. (2010). *Müasir Azərbaycan dili* (morfolojiya). “Elm və təhsil”.
6. Kazımov, İ. (2019). *Türk dillərinin morfolojiyası*. III cild. “Elm”.
7. Rüstəmov, R. (2013). *Türk dilinin morfolojiyası*. “Elm və təhsil”.
8. Seyidov, Y. (2000). *Azərbaycan dilinin qrammatikası* (morfolojiya). “Bakı Universiteti” nəşriyyatı.
9. Zeynalov, F. R. (2008). *Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası*. I hissə (fonetika, leksika, morfolojiya). “MBM” nəşriyyatı.
10. Dimitriyev, N. K. (1945). *Grammatika bashkirskogo yazıka*.